

Position Paper rondetafelgesprek Hervormingsagenda Jeugdhulp 19 juni 2023

Dit position paper is een gezamenlijke inbreng van de gemeenten Helmond, Tilburg, Utrecht en Weert.

Het belang van kinderen en hun ouders staat voor ons voorop. Daarom hebben gemeenten als één van de vijf partijen samen de Hervormingsagenda Jeugd opgesteld. Dat zijn naast gemeenten nog de zorgprofessionals, cliëntenorganisaties, zorgaanbieders en het rijk (ook wel “de vijfhoek”). Afgelopen woensdag stemden gemeenten met een uitslag van 94,1% in met het principeakkoord van de Hervormingsagenda Jeugd.

Het rijk en gemeenten hebben een principeakkoord bereikt. De bezuiniging voor de jaren 2024 en 2025 worden bevroren en een zwaarwegende Deskundigencommissie gaat in januari 2025 met terugwerkende en vooruitwerkende kracht uitspraak doen over het benodigde financieel kader. Als gemeenten gaan we ervan uit dat met deze afspraken er een solide financiële basis komt voor de uitvoering van de jeugdhulp ook voor 2026.

Er ligt een ambitieuze hervormingsagenda voor die veel vraagt van alle betrokken partijen. Wij willen hier onze schouders onder zetten om zo de organisatie van hulp eenvoudiger te maken, te werken aan hulp gericht op gezinnen en het versterken van de onderlinge samenwerking. Dit alles om te zorgen dat onze inwoners beter worden geholpen. Dit vraagt met name om meer inzet voor kwetsbare inwoners en dat binnen overeengekomen financiële kaders.

Oproep

Onze oproep is de krachten te bundelen, de blik voorwaarts te richten, ruimte te geven aan mooie kansrijke voorbeelden voor verbeteringen zoals het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming en zorg in onderwijstijd. Het gaat er om de schaarste aan jeugdhulp, personeelscapaciteit en middelen heel zorgvuldig in te zetten.

De doelstelling die al door de Commissie van Wijzen aan de Hervormingsagenda meegegeven is tweeledig:

1. Betere en tijdige hulp en ondersteuning voor jeugdigen en gezinnen, op de juiste plek en wanneer dit nodig is;
2. Hulp en ondersteuning worden aangeboden binnen een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.

Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in een aantal initiatieven. Gemeenten gaan aan de slag met:

- *De gemeentelijke toegang met stevige lokale teams wordt versterkt*
De juiste hulp wordt dicht bij de inwoners georganiseerd. In de Hervormingsagenda maken we afspraken over sterke lokale teams die basishulp bieden in goede verbinding met specialistische zorg. Indien nodig zorgen de teams voor een kwalitatief hoogstaande toeleiding tot specialistische jeugdhulp. Bovenal hanteren de teams een brede blik ten behoeve van een goede samenwerking met alle betrokken partners over zaken als bestaanszekerheid, kansgelijkheid en gezond leven in de wijk.
- *Verbeteren regionale samenwerking en landelijke contractering specialistische zorg*
De beschikbaarheid van passende zorg voor de meest kwetsbare kinderen wordt verbeterd, onder andere door vast te leggen welke hulp minimaal regionaal dient te worden georganiseerd en ingekocht.
Ook ontwikkelen aanbieders een norm voor opdrachtnemerschap en wordt de contractering van hoogspecialistische hulp op landelijke schaal doorontwikkeld. De versterking van de landelijke inkoop zorgt ervoor dat we als collectief van gemeenten beter kunnen samenwerken met en sturen op deze hoogspecialistische jeugdhulp. Dit draagt bij aan een betere kwaliteit van de hulp en betere samenwerking met de aanbieders.
- *Eenvoudiger uitvoering en inkoop, aanpak negatieve effecten van marktwerking*
De administratieve lasten en andere vormen van overhead kunnen we verminderen door in te zetten op niet-vrijblijvende standaardisatie van contracten en het contractmanagement. Tevens worden maatregelen getroffen om de negatieve effecten van marktwerking te beperken. Daartoe worden onder meer eisen gesteld aan de governance en financiële bedrijfsvoering van aanbieders en sturing door de gemeenten.

Bovenstaande zaken zijn prioritair voor de inzet van gemeenten, maar daarnaast zijn de volgende onderwerpen van belang:

- *De reikwijdte van de Jeugdwet wordt afgebakend en steviger verbonden met aanpalende domeinen*
Het rijk initieert het maatschappelijke debat over het normaliseren en versterken van het gewone leven en buigt zich over vraagstukken rond de reikwijdte van jeugdhulp en het beperken van de jeugdhulpplicht. Vervolgens verwerken gemeenten dat in hun beleid.
Er wordt geïnvesteerd in de veerkracht van alle jeugdigen in hun normale dagelijkse leven. Tevens wordt gezorgd voor een betere inbedding van jeugdhulp in de bredere context van het sociaal domein: betere verbindingen met onderwijs, volwassenenzorg (met name GGZ) en vraagstukken rond bestaanszekerheid. Nu leiden te hoge prestatiedruk en stress over financiën tot een enorme toename in het jeugdhulpgebruik. We willen dit beter voor onze inwoners regelen en het probleem bij de bron aanpakken. Desalniettemin zal de inperking de jeugdhulpplicht om scherpe keuzes vragen over de inzet van hulp.
- *Afbouw van de residentiële jeugdhulp: inzet op zo thuis mogelijk*
We willen het aantal uithuisplaatsingen drastisch verminderen. Daar waar een residentiële plaatsing, waaronder in de gesloten jeugdhulp, toch nodig is wordt deze getransformeerd naar kleinschalige woonvoorzieningen en – indien nodig – met de mogelijkheid tot vrijheidsbeperkende maatregelen.

- *Kwaliteitsverbetering en versterking van de effectiviteit van zorg*
Met het aanpakken van een aantal knelpunten op het gebied van inkoop en opdrachtverlening, wordt er ruimte gecreëerd om de zorg zelf verder te verbeteren. Concreet betekent dat met alle partners uit de vijfhoek en het NJi wordt ingezet op: het verbeteren van inzicht in wat echt werkt in de jeugdhulp (effectiviteit) en versterking van de (bestaande) kwaliteitskaders. Daartoe wordt een niet-vrijblijvende lerende infrastructuur ontwikkeld.
- *Verbeteren van het inzicht in het jeugdstelsel met data en monitoring*
Er wordt geïnvesteerd in het beschikbaar krijgen van eenduidige data en een goede monitor om daarmee beter zicht te krijgen in de werking van het jeugdzorgstelsel en om de mogelijkheden tot sturing te verbeteren. Ook wordt er een set aan indicatoren ontwikkeld die de Deskundigencommissie kan gebruiken bij haar oordeel omtrent de geleverde inspanningen en het daaraan gekoppelde macrobudget.

Het kan alleen slagen als iedereen zijn verantwoording neemt

We schrijven het hierboven al: het welslagen van de Hervormingsagenda hangt af van samenwerking in de vijfhoek en daarnaast ook van een heldere taak- en rolverdeling. Zo ligt er op het gebied van reikwijdte een belangrijke taak voor het rijk om de kaders aan te geven, en zullen de inhoudelijke verbeteringen van de zorg in eerste instantie ontwikkeld dienen te worden door professionals en aanbieders. De cliëntenorganisaties hebben een belangrijke rol in het bieden van reflectie en voor het stellen van vragen als: zijn we op het goede pad in de uitvoering van de maatregelen van de agenda en helpt dit kinderen en gezinnen echt?

En ook buiten de vijfhoek is samenwerking hard nodig. Hierbij benadrukken we in de eerste plaats de belangrijke samenwerking met het onderwijs en kinderopvang. Wij verwachten dan ook dat de minister van Onderwijs nadrukkelijker aan tafel komt in de uitwerking van de Hervormingsagenda.

En hoewel het Toekomstscenario Jeugd- en Gezinsbescherming inhoudelijk geen onderwerp is binnen deze agenda, is er wel samenloop, bijvoorbeeld vanwege de belangrijke rol die lokale teams zowel in de Hervormingsagenda als in het Toekomstscenario spelen. De samenwerking met betrokken partijen in het Toekomstscenario, de Gecertificeerde instellingen, wijkteamorganisaties, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis-organisaties, is daarbij essentieel.

Daarbij speelt ook dat gemeenten, maar zeker ook aanbieders, zich te verhouden hebben tot de krapte op de arbeidsmarkt. Dit knelpunt is een extra reden om stevig samen te werken en samen soms lastige keuzes te maken.

Ook uw Kamer heeft een belangrijke rol te spelen: wij vragen u samen met het kabinet mede vorm te geven aan de discussie over de reikwijdte, waarmee we ook doelen op duidelijkheid over de samenwerking tussen zorg en onderwijs en het maatschappelijk debat over normaliseren. Daarnaast vragen wij u te bevorderen dat gemeenten kunnen opereren onder juiste randvoorwaarden om hun taken uit te voeren.

Randvoorwaarden om de Hervormingsagenda te verwezenlijken

Nu op 14 juni gemeenten akkoord zijn gegaan met de Hervormingsagenda, zullen zij zelf en in vijfhoek-verband, aan de slag gaan met de gemaakte afspraken. Tegelijkertijd leven er onder gemeenten wel de nodige zorgen met betrekking tot de uitvoering en die vormen gelijk de randvoorwaarden die gemeenten zien.

De Hervormingsagenda kent een veelheid aan maatregelen, waarvan een deel ook nog verdere uitwerking vraagt. Er wordt daarom nu zowel vanuit de VNG als vanuit de vijfhoek hard gewerkt aan een implementatieplan. Dit implementatieplan vormt een essentiële rol in de uitvoering van de agenda. We leggen met deze Hervormingsagenda een hoog ambitieniveau aan de dag. En dat is terecht. Tegelijkertijd hebben we met elkaar te waken voor ambities die niet reëel zijn. Daarom dient het implementatieplan getoetst te worden op uitvoerbaarheid, waarbij er aandacht is voor o.a. looptijden, volgorde en haalbaarheid van de maatregelen en initiatieven in relatie tot het financieel kader. Ook moeten rollen, taken en verantwoordelijkheden van partijen helder zijn, alsmede de opdracht aan de deskundigencommissie.

De minst populaire, maar misschien wel meest belangrijke randvoorwaarde gaat over geld. Gemeenten moeten financieel in staat worden gesteld al hun taken goed uit te voeren. Dat noopt ons tot het maken van twee opmerkingen, een binnen de context van het Jeugdhulpbeleid en een over de gemeentefinanciën in het algemeen.

Ten eerste zijn we blij met de afspraken over het tijdelijk bevriezen van de bezuinigingsreeks en het vormen van een Deskundigencommissie. Het principeakkoord zorgt echter met name voor de periode vanaf 2026 voor de nodige uitdagingen voor gemeenten. Zij moeten namelijk rekening houden met de resterende bezuinigingsreeks vanaf 2026. Dat vraagt nu al een financieel conservatieve houding waarbij eventuele meevallers pas achteraf duidelijk worden als de Deskundigencommissie anders zou oordelen over te behalen kortingen voor gemeenten. Dit mechanisme kan tot mogelijk onnodige bezuinigingen leiden binnen gemeenten, zeker omdat de algehele financiële situatie er vanaf 2026 niet rooskleurig uitziet.

Het laatste punt leidt naar de opmerking over de algemene financiële situatie van gemeenten vanaf 2026. Wij hebben becijferd dat gemeenten te maken krijgen met een structurele korting op het gemeentefonds van € 3 miljard. Deze forse afname van structurele middelen vanaf 2026 – het ravijn – waaruit mede de jeugdhulp wordt gefinancierd, zal ook effect hebben op de manier waarop gemeenten hun taken op het terrein van Jeugdhulp kunnen uitvoeren. We noemen hier de mogelijkheden tot het doen van meerjarige investeringen en de onmogelijkheid om structurele personele capaciteit in stand te houden.

Tot slot benadrukken wij nogmaals ons met energie in te willen zetten om van de Hervormingsagenda een succes maken en daarmee van de benodigde verbeteringen van het jeugdstelsel zelf en de connectie met andere domeinen. Het heeft, ook wat ons betreft, te lang geduurd om hier te komen. Er is werk aan de winkel.